

A SKAL SGU ÆT MED A RUTEBIGEL!

Erindringer fra barndomstiden i Egebjerg i tiden fra ca. 1930 til 1945.

Skrevet af Flemming Bjerregaard Johansen, Brønshøj, København.

Denne fortælling handler om min far Mads Bjerregaard Johansen (1925-1991) og hans fire søskende Søren Bjerregaard Johansen (1923-1955), Børge Bjerregaard Johansen (født 1927), Metha Kirstine Bjerregaard Kejlberg (født 1930) og Asger Bjerregaard Johansen (1931-2008). Børnenes forældre var min bedstefar Johan Peder Johansen (Peder Bjerregaard) 1889-1962 og Anna Petrine Johansen 1900-1970.

Børnene blev alle født og opvoksede i en lille ejendom ude på Egebjerg kær, som i øvrigt senere blev overtaget af mine forældre Ruth og Mads Bjerregaard. Her havde mine søskende Dorthe Bjerregaard Nielsen (bosiddende i Vinderup) og min bror Søren Christian Bjerregaard Johansen (bosiddende i Ejsing) sammen med mig vor barndom og opvækst. Vores bedstefar Peder boede sammen med os til sin død i 1962.

Fortællingen er blevet til her i foråret og sommeren 2010 ved at jeg har haft flere møder med min faster Metha og min farbror Børge, hvor vi sammen har gennemgået deres barndom og opvækst i den nævnte periode, sammenholdt med hvad min far ofte har fortalt os. Jeg har herefter nedskrevet deres oplysninger og forsøgt at skabe fortællingen.

Hovedpersonerne er derfor børnene og deres far, som jeg i fortællingen nævner bedstefar. Jeg tror dog ikke at læserne vil være i tvivl om sammenhængen. På et tidspunkt fortælles om børnenes mormor og morfar i Råst (mine oldeforældre), og det skulle vist heller ikke volde problemer.

Ellers beskrives barndomstiden og opvæksten samt livet i Egebjerg og Ejsing som den forløb i et hjem, hvor børnenes mor efter det sidste barns fødsel (Asger i 1931) blev ramt af en fødselsdepression, blev sindssyg og måtte forlade hjemmet og blev indlagt i Viborg i 1932. Børnene var herefter henvist til forskellige husbestyrerinder og heldigvis gode og kærlige nabokvinder og venner.

Bedstefar og bedstemor traf hinanden som unge mennesker, da de tjente på landet i Ejsing. Jeg tror nok, den ene af dem tjente ved Østergaard og den anden i Bjerregaard. Bedstefar var i øvrigt halvfætter til gårdejer og tørvefabrikant m.m. Christian Bjerregaard. Han var dog 11 år ældre end bedstemor, men kærlighed kender som vi ved ikke noget til aldersforskelle og andre finurligheder. Bedstefar var født i 1889 og bedstemor i 1900. Han stammede fra Svenstrup og var egentlig døbt Johan Peter Johansen, men hed aldrig andet end Peter Bjerregaard. Hans far hed Mads Bjerregaard Johansen. Bedstemor var døbt Anne Petrine Kristensen og stammede fra Råst.

De havde tidligt i 1923 som nygifte bosat sig i Egebjerg, hvor de havde købt ejendommen, ude på Egebjerg kær, som vi alle kender.

Ejendommen havde tilhørende 11 hektar sandjord, kær og eng, der grænsede til Smalle å samt et stykke mose i Klavenris.

Ejendommen blev købt af gamle Niels Mortensen og hustru, der selvfølgelig også havde en del børn. – Jeg nævner nogle af dem, fordi de alle senere blev kendte skikkelser i lokalsamfundet:

Agnes, som blev gift med Laurids D. Jensen, der stammede fra Brøndgården, og sammen byggede de statsejendomsbruget som nærmeste nabo til os. Det skete omkring 1935. Så var der Morten Sloth Mortensen, der blev uddeler i Ejsing Brugsforening, og som efter sin død efterfulgtes af sønnen Tage Sloth Mortensen.

En anden søn Hans fik også en søn Birger Mortensen, som blev skoleinspektør i Ejsing og Vinderup og endte som skoledirektør i den gamle Vinderup kommune. Så var der Magnus Mortensen. Han var i mange år ansat som uddeler i Ejsing Foderstofforening, som lå på hjørnet af Vinderupvej og Gammel Landevej, lige over for købmand Jens Nielsen. I dag er der lejligheder. Han blev også på et tidspunkt kirkebetjent og graver ved Ejsing kirke, og hans hustru Gudrun styrede køkkenet i forsamlingshuset.

Magnus drev også i hvert fald i 50'erne en lillebilforretning, idet han var indehaver af et stort amerikansk dollargrin. I den var der masser af plads, og på den tid var det ikke almindeligt, at alle havde bil, så der var basis for en sådan forretning i Ejsing.

Det var blot en lille sidebemærkning til fortællingen, for det er naturligvis vore bedsteforældre og børnene, vi skal høre om.

Der kom hurtigt børn til hos Anne og Peder ude på kærret, idet Søren meldte sin ankomst i april 1923. I 1925 ankom Mads, i 1927 var det Børges tur, inden den første og eneste pige Metha kom til verden i 1930. – Endelig som sidste klat i bag Asger, der fødtes i september 1931.

5 raske børn, hvis munde selvfølgelig skulle mættes hver dag, og det har nok været lidt af en udfordring. – Landbruget gav sikkert ikke meget i udbytte, bygningerne var ikke moderniserede, og der var derfor små kår i hjemmet.

Noget andet var selvfølgelig også den både fysiske og psykiske belastning for især bedstemor.

Hun havde dog født 5 børn inden for en forholdsvis kortere periode på 7-8 år.

Man kan jo ikke vide om en sådan belastning også har været en medvirkende årsag til, at hun blev syg og til sidst måtte hjemmefra. Hun var blevet ramt af en fødselsdepression.

Børge og Metha husker ikke rigtig noget fra deres mor og om sygdommens udvikling. Børges erindringer går til, at han husker, at hans mor sad med Asger og ammede ham i køkkenet, og Metha husker intet.

Sygdommen udviklede sig således, at hun til sidst en dag gik ned til åen i engen, hvor hun senere blev fundet og reddet, inden hun havde druknet sig.

En dag smed hun pludselig Asger væk fra sig og ned i bunden af sin seng.

Vi har informationerne fra Petra Holm, som kom ned til bedstefar og bedstemor, da sygdommen blev tiltagende og forværrede bedstes tilstand. – Petra skulle selvfølgelig hjælpe til med at passe børnene, men også forsøge at snakke med bedstemor og især holde øje med hende. Bedstemor havde vist en påfaldende interesse for bedstefars barberkniv. Det er Metha, der har talt med Petra om hændelsesforløbet her i det voksne liv. Petra Holm blev senere gift med Mads Holm (der i øvrigt var børnenes fætter), og sammen fik de et husmandsbrug på Ejsingholm. Da Petra kom til bedstefar og bedstemor, var hun blot en ung pige på 14-15 år og hed Vinther til efternavn.

Der har vist nok været flere historier om bedstemors tilstand, blandt andet en historie om, at hun havde jagtet et af børnene med en økse. Det er heldigvis fri fantasi, ingen af børnene har været udsat for noget sådant.

Men bedstemor var blevet alvorligt syg og måtte indlægges på statshospitalet i Viborg.

Det har selvfølgelig været en katastrofe for familien. Børnene var på tidspunktet i alderen fra 9 til ½ år gammel. I forbindelse med sygdommen og indlæggelsen kom der selvfølgelig hjælp fra nabokonerne, og her husker Børge og Metha, at blandt andet Margrethe Nikkelborg hjalp meget til, og hun har vist nok også været med i Viborg for at se til bedstemor.

Børge og Metha har dog ingen erindring om, hvordan hun kom af sted, i stedet husker de begge, at de alle sammen en gang skulle med til Viborg for at besøge hende, og hvor det faktisk var meningen, at hun skulle have været med hjem.

Vognmand Peter Møller, Vinderup, der ud over at han i mange år drev ambulancekørsel og havde

alle udrykningerne i området, så havde han også en lidt større 7 personers udlejningsbil med fører. I den drog de sammen til Viborg for at se til bedstemor. – Hun kom dog ikke med hjem, hun ville gerne, men lægerne på sygehuset modsatte sig det, da det kom til stykket. – Bedstemor blev i Viborg resten af sit liv, og det blev til i alt 38 år, før hun døde i 1970 i en alder af 70 år.

Nogle af os børnebørn nåede at komme med ned og hilse på hende, da bedstefar var død i 1962. De sidste år var hun dog blevet så rask, at hun var borte fra selve hospitalet, men boede som almindelig plejepatient i en anden afdeling. Hun kunne måske nok være kommet på et lokalt plejehjem tættere på os, men til hvilken nytte på dette tidspunkt.

Det må også have været en lidt mærkelig fornemmelse for både min far, Børge og Asger, da de første gang skulle konfronteres med deres mor, som de ikke havde set i så mange, mange år. Søren var død, og Metha boede i en årrække i Malmø i Sverige med sin familie, og har som voksen aldrig set sin mor.

I alle årene tog bedstefar ned og besøgte sin kone. Det foregik på cykel, og blev klaret på en dag. – Husk, fra Egebjerg til Viborg var der ca. 45 - 50 km, og bedstefar var bestemt ikke udstyret med en moderne racercykel, men i stedet en gammel ”havelåge” egentlig som de fleste andre på den tid. Først da han blev gammel og pensionist, begyndte han at tage rutebilen.

Børge og Metha fortalte herunder, at Viborg turene nok ikke altid var så rare. Havde bedstemor det nogenlunde, tror jeg nok, at de sammen havde glæde af besøget, og at bedstefar også kunne få et måltid mad dernede sammen med sin kone, men der har også været tider, hvor hun har været så syg, at han slet ikke kunne komme ind til hende.

Det har selvfølgelig været en drøj tur for ham, og Børge og Metha husker, at han nogle gange er kommet hjem med forrevne ansigtsskinder.

Dertil fortalte han altid børnene, at han blot var cyklet ind i noget hæk, der havde revet ham på kinden, selv om det var bedstemor.

Når bedstefar kom hjem fra Viborg turene, gik han altid direkte i seng. Ud over at han givet var fysisk træt, var han sikkert meget ulykkelig, men børnene skulle ikke mærke noget.

Havde det været i vore dage, ville vi jo alle have ringet ned til hospitalet for at høre, hvorledes tilstanden var, inden vi i vore biler var kørt af sted, men sådan var det ikke i 1930-40erne.

Vi vil nu lade bedstemor hvile og i stedet koncentrere os lidt om barndomshjemmet i Egebjerg, og hvorledes dagen forløb især for børnene.

Ejendommen var en tolænget bygning, hvor stuehuset var vinkelret på kostald og lade.

Stuehuset var indrettet som følger:

Fra sydsiden var der i den ene ende indgang via dør og ind i et lille og koldt rum. Indgangen brugtes næsten aldrig, formentlig kun, når der kom fine fremmede på besøg.

Fra gangen kom man ind i stuen, som i øvrigt blev opvarmet med kakkelovn.

Fra stuen var der i modsatte ende via dør adgang til bedstefars soveværelse, men det var nu en dør, der aldrig anvendtes. – Der var også adgang til stuen på husets nordøstlige side. – Det var det såkaldte ”venteværelse”, som børnene havde døbt det. Det var et koldt og fugtigt rum, hvor gulvbrædderne manglede i en del af gulvet. Det blev ikke rigtig anvendt til noget, men i min egen barndomstid var det lavet til soveværelse for mine forældre (Ruth og Mads).

Fra stuen kom man også ud i køkkenet, hvor pladsen blev optaget af et stort brændselskomfur, som ud over at det anvendtes til den daglige madlavning, også var den eneste varmekilde i køkkenet. Derudover var der selvfølgelig et køkkenbord med stole og en bæk på den ene langside – under køkkenvinduet.

Bedstefar sad altid for enden af bordet, men således at han også kunne nå over til komfuret og

skorstenen. Her varmede han af og til sine hænder, som han lod køre op og ned ad skorstenen og komfuret.

Børge tror, at bedstefar indimellem var meget psykisk påvirket af hele situationen som enlig far med 5 små børn og skiftende husbestyrerinder og ikke mindst næsten ingen penge.

Det kan vi alle forstå.

Børnene sad som oftest på bænken, der i øvrigt var lidt længere end bordpladen og køkkenbordet. – Indimellem kunne der således laves unoder, hvilket på et tidspunkt fik en husbestyrerinde til at give den uartige et par dask med en karklud. – Det skulle hun nok ikke have gjort, for bedstefar skar straks igennem og udtalte, at hvis der skulle slås, så skulle han nok selv gøre det.

Nå, men tilbage til husets indretning.

Fra køkkenet var der også dør ind til børnekammeret, hvor der kunne ligge 3 børn i spiralsenge og vistnok køjeseng. – Samme værelse som Dorthé og jeg også fik i vor barndom.

Derudover var der dør ind til bedstefars soveværelse, ligesom der var et par trin op til døren ind til spisekammeret.

Dørtrinene kunne drejes til side, så der blev nedgang til kælderens under spisekammeret. – Her var opstillet en reol med hylder, hvor man opbevarede henkogte ting, madvarer samt frugt og bær.

Endelig stod saltkarret der.

Fra køkkenet kunne man så gå ud i bryggerset, hvor den støbte gruekedel stod indmuret i hjørnet. Her blev der kogt vasketøj samt varmet vand, når man fik slagtet gris.

Fra bryggerset var der også adgang til et værelse, som altid anvendtes af husbestyrerinden, og kammeret bar det lidet flatterede navn ”bissereden”. Jeg ved ikke hvorfor.

Endvidere kunne man fra bryggerset komme ud i laden og fra hoveddøren ud på trappen til gårdspladsen.

Staldbygningen, som var vinkelret på stuehuset, rummede lade i den ene ende og kostald og hestestald i den anden. – I laden var der et par korngulve, ligesom det var muligt at komme op på det åbne loft over stuehuset, og man kunne også komme op på høloftet over kostalden.

Af husdyr havde bedstefar 2 heste, nogle kalve og et par får, søer og smågrise der blev opfedet til slagteriet samt 6 malkekøer.

Man kunne komme ind i staldbygningen gennem 3 døre på siden vendende ud mod gårdspladsen. Alle døre var todelte, såkaldte halvdøre, hvor det var muligt blot at åbne den øverste halvdel for at få luft og lys ind. Nederste halvdel kunne holdes tillukket med en krog på indvendige side. I ladens sydlige ende var der en stor port, således at man kunne køre ind med et læs korn.

På modsatte side af bygningen var der også en dør ud mod vest. – Denne dør blev selvfølgelig kaldt for a ”vejster daar”. Det var der, man kørte møg ud fra køer og grise, og det var også denne indgang som anvendtes, hvis man blot skulle have en trillebør fyldt med roer hentet ind fra roekulen, som altid var anlagt vest for ejendommen.

Ud over stald og stuehuset var der på modsatte side af gårdspladsen opført et tørvehus til køretøjer og cykler, ligesom der på loftet opbevarede tørv, som blev smidt ind gennem en luge i gavlenden af bygningen.

Mejerispandene var placeret på et stativ til venstre for porten til tørvehuset, og foran stod pumpen samt cementkarret.

Ved siden af tørvehuset var hønsehuset og bagved denne hønsegård og frugthave med forskellige frugttræer og buske. Prydhaven var på sydsiden af stuehuset.

Rundt omkring ejendommen lå de forskellige tilhørende marker, der var dog også marker nede i kærret og ude på engen. Derude, tæt ved åen, gik som regel nogle kalve og et par får, medens køerne normalt stod på græs lidt tættere på ejendommen.

Da børnene var små og gik i skole, boede de selvfølgelig hjemme, men når konfirmationen var vel overstået, måtte man hjemmefra og ud for at tjene hos andre mennesker.

Mads tyvstartede efter eget ønske og kom ud til Magnus Ebbesen på Lauheden som tjenestedreng, da han var 12 år gammel. Uheldigvis faldt han på et tidspunkt ned fra loftet og brækkede lårbenet. Han blev naturligvis indlagt på sygehuset i Holstebro, men kom sig selvfølgelig igen.

Til gengæld er han den eneste af børnene, der kom med skolen på tur til København, som også dengang var almindeligt for de ældste klasser. – Mads havde nemlig selv tjent sine penge til turen, bedstefar havde simpelthen ikke råd til at betale for at de andre kunne komme med.

Hvad skete der så i dagligdagen i barndommens tid?

Børnene gik selvfølgelig i Egebjerg skole, men kun hver 2. dag. Hver morgen skulle de ud af fjerene og hjælpe til med morgenarbejdet i stalden. Køerne skulle malkes, og det har bedstefar vist aldrig selv været god til, så det måtte børnene og formentlig husbestyrerinden klare. Ligeledes skulle der selvfølgelig muges ud bag køer og kalve samt i svinestien, og dyrene skulle fodres. Dernæst kunne man nok nå at få lidt morgenmad, før det var tid til at komme af sted mod skolen. Børge og Metha forklarede videre, at der naturligvis ikke var noget med at gå i bad, før man måtte hjemmefra, det var ikke opfundet på den tid, lidt nødtørftig vask, så der har nok ikke været tvivl om, at det var børn, der kom ude fra landet, når de satte sig i skolestuen. Et rigtigt bad fik de først ved juletid, når der blev varmet vand i gruekedlen og hældt op i zinkvaskebaljen, så blev de skrubbete.

I vore forældres barndomstid var der to lærere i Egebjerg skole, men staben udvidedes dog på et tidspunkt til tre, idet lærerinden Frk. Østerby fik hjælp til undervisningen af sin egen tjenestepige, frk. Hofmansen. Hende har jeg i øvrigt selv gået til skole hos, og hvis man ikke fik kærlighed og opmærksomhed i hjemmet, er jeg sikker på, at man fik det hos frk. Hofmansen.

Derimod var frk. Østerby en hel anden type. Vist var hun flink, men hun var lærer fra en hel anden tid, hvor pædagogikken kunne tilsættes en eller anden form for slagkraftig belønning, hvis der var behov for det. Det var nu ikke særlig tit.

Børge fortæller dog, at inden frk. Østerby tildelte den formastelige et dask ned i hovedbunden eller måske på kinden, sørgede hun altid for at lægge et stykke blæktrækpapir imellem, således at hun var dejlig fri for at få direkte berøring med elevens eventuelle lusebefængte hårpragt eller måske ikke velsoignerede kind. Til gengæld var der nok ikke rigtig saft og kraft tilbage i slaget, når man også skulle manøvrere med et stykke trækpapir.

Skoletiden hos frk. Østerby og frk. Hofmansen varede dog kun de tre første skoleår, så kom man ind til lærer Andersen, som så tog sig af opdragelsen og skolelærdommen.

I øvrigt gik børnene til skolen de første par år, derefter var der som regel en godt brugt damecykel som kunne udlånes.

I skolen var der også dengang tradition for en årlig skoleudflugt. Metha fortæller, at turen kunne gå til både Hjerl Hede eller Borbjerg Mølle, og på sådan en tur kørte forældrene som regel med hestepand. Således har bedstefar flere gange kørt med fjedervognen fyldt med glade børn. En enkelt gang skulle skolen helt til Holstebro eller Skive. Til sådanne afstande blev man dog kørt i en rutebil. Skoleudflugterne standsede dog, da krigen kom, og der blev knaphed på alting.

Når ungerne kom hjem fra skolen, skulle der altid hjælpes til igen, Metha skulle måske tage opvasken fra middagen og ellers blev man sendt i marken for at hjælpe til med alt til hver årstid forefaldende arbejde.

Der skulle pløjes og sås, roerne skulle senere hakkes 2 gange, der skulle køres hø hjem. Under

høsten skulle børnene sætte negene sammen, der skulle køres korn hjem i laden eller sættes i stakke, senere på efteråret skulle der samles kartofler op, roerne skulle bjærges og lægges i henholdsvis roe - og kartoffelkule.

Og der skulle igen hjælpes til ved aftenarbejdet i stalden hver dag, ligesom man også måtte tage en tur til fods ud i køret eller engen for at flytte køer, kalve og får, som alle var tøjret forsvarligt. –

Man kendte ikke til indhegnede marker, hvor dyrene kunne gå frit omkring.

Sidst på eftermiddagen skulle køerne tages med hjem til malkning, der var seks, som blev bundet sammen og trukket hjem. Inden bedstefar om aftenen gik i seng, tog han altid en runde ud i stalden og så til dyrene, og gav hestene et ekstra foder. – Han var udrustet med en flagermuslygte, indtil elektriciteten var på plads.

Børnene husker især strabadserne omkring hø – og kornhøsten. Da havde bedstefar travlt med først at slå græs til hø. Han havde nemlig erhvervet en Dering slåmaskine, og med denne udførte han græsslåning for interesserede naboer. Pris 5 kroner pr. tønder land.

I samme forbindelse husker både Metha og Børge, hvorledes de næsten dagligt måtte tage fat ved slibestenen, når bedstefar skulle have knivene gjort klar til næste dags arbejde.

Selve kornhøsten udførtes af Søren Sørensen, (far til blandt andet Johannes Bruun Sørensen, Pilgaard), og han havde en Mc. Cormick aflægger slåmaskine med påmonterede vinger.

Det var så børnenes opgave at opsamle og binde til kornnege.

Om vinteren skulle der hjælpes til ved tærskningen af kornet. De første år på ejendommen tærskede bedstefar med plejl, men efterhånden og da der var lagt lys og kraft ind, købte han en tærskemaskine.

Til at trække tærskemaskinen anvendtes en elmotor, som var blevet anskaffet på delebasis med naboen Peder Kristensen.

Men tærskværket var ikke så udviklet, og derfor måtte man sende kornet gennem en håndtrukket rensemaskine for at få adskilt avnerne fra kernerne, og Metha forklarede, hvorledes hun skulle trække i håndsvinget og altid kunne nå at tælle til mindst 500, før arbejdet var udført.

Nu er det ikke sådan, at vore forældre blev overbebyrdet med arbejde, alle børn i hjemmene skulle som oftest hjælpe til, også for at lære noget og gøre dem i stand til at klare sig senere i livet.

Der var naturligvis også høns, som kunne lægge æg til brug både i den daglige husholdning, men selvfølgelig mest til salg. – En gang om ugen samlede man fra brugsen æg ind rundt hos bønderne, og provenuet for salget blev skrevet af i kontrabogen hos den enkelte leverandør.

Endelig modtog bedstefar en gang om året nogle daggamle kyllinger fra Anders Jensen, som havde rugemaskine. De fik som regel 50-75 stykker.

Kyllingerne udviklede sig selvfølgelig til nye høns og kokkyllinger, som blev spist som et godt kosttilskud.

Nogle af dem blev også spist, inden de var ret store, og Børge fortalte, at de til søndagsmiddagen måtte få hver sin stegte kylling, det var ren svir.

Hvad spiste man så derhjemme i det daglige?

Ja heldigvis var vi selvforsynede med flere produkter, som kartofler, gulerødder, kål, frugt og grøntsager, æg og høns til suppe samt grise, idet der blev slagtet gris 2 gange om året, som regel hen på foråret og så igen ved juletid.

Når grisen var slagtet, blev der blandt andet lavet blodpølse samme dag, men ellers blev det meste af kødet enten lagt i saltkarret, eller medisterpølsen blev måske henkogt, og så fik man altid en skinke sendt til rygning i Vinderup.

Børge fortalte, at han flere gange har indleveret skinker til rygning hos karetmager Hansgård, der havde forretning i Søndergade, hvor der senere blev tæppefabrik. – Processen med rygning varede som regel 10 dage, og Hansgård klarede rygning af kød sammen med sin karetmagervirksomhed. Når der skulle slagtes gris, blev saltkarret taget op fra kælderen, og de rester af salt som selvfølgelig fandtes i bunden af karret, blev strøet ud over den brostensbelagte gårdsplads, som ukrudtsbekæmpende middel.

Herefter blev karret rengjort og sat ned i kælderen på ny klar til at modtage nyslagte svinekød. På grund af de rigelige mængder af svinekød blev der selvfølgelig tit serveret stegt flæsk med kartofler og sovs til ”unden” og også igen om aftenen.

Børge og Metha holdt meget af stegt flæsk, når det blot var ordentlig gennemstegt og sprødt, men bedstefar ville helst have flæsket, uden at det var alt for stegt. – Vi tror nok, at hans mave bedre kunne klare det, når det var mere kogt end stegt.

Stuvet hvidkål, grønkålsuppe og gule ærter blev også serveret i rigelige mængder, måske endda for meget.

I jagtsæsonen hændte det, at de fik haresteg, idet jagten var udlejet til egnens jægere, og som leje modtog familien af og til en nyskudt haremis.

Heldigvis kom der jævnligt en fiskemand, som tidligt om morgenen havde været ved stranden i Geddal eller Råst eller måske Gyldendal for at hente friske forsyninger hos de lokale fiskere.

En stegt sild, rødspætte eller skrubbe samt torsk om vinteren var selvfølgelig også en kærkommen afveksling i kosten derhjemme.

Og gerne godt med persillesovs til.

Til at skylle maden ned, drak man som regel kærnemælk, som var kommet retur fra mejeriet, ellers vand fra pumpen og saftvand, når det var frugt-og bærtid.

Øl og sodavand var kun til jul og til fødselsdag. Det var naturligvis kun hvidtøl, og her fik man et anker Øl. Bedstefar havde også hvidtøl i anker med til mosen i Klavenris, hvor han gravede ølankeret ned i jorden, så det kunne holde sig koldt. I mosen blev der gravet tørv, og børnene måtte hjælpe til med tørverejsningen.

Foruden børnenes hjælp fik bedstefar også hjælp af en mand fra Vinderup, der hed gamle Ravn, og som løn for sit arbejde fik han et læs tørv leveret hjem til Vinderup.

Bager Nørgaard fra Ejsing bragte ligeledes frisk rugbrød ud en gang om ugen.

Ud over bageren kom der også en ostemand, der transporterede sine varer i en tohjulet gig trukket af en hest. Ostene var lagt frit frem i bunden af vognen, uafhængigt af vejrliget selvfølgelig. Jeg gad nok vide, hvad nutidens veterinær - og sundhedsmyndigheder ville synes om det, men dengang var det naturligt.

Hos os fik vi også en hel gammel ost, som blev lagt op nede i kælderen. – Jeg tænker at den har været i stand til selv at kravle op dernede fra.

Børge fortalte her, at osten kunne blive så gammel, at der gik mider i den, men dem fjernede bedstefar blot med sin kniv, og så spiste han ellers med god appetit.

Af andre omrejsende handelsfolk kan nævnes uldkræmmeren, som kom et par gange om året og forsynede familien med blandt andet undertøj.

En børstenbinder kunne også finde vej med sine koste og børster, og som betaling fik han hår fra hestenes manke og haler.

Vi skal naturligvis også beskæftige os mere med selve barndomstiden.

Da bedstemor i 1932 var blevet indlagt i Viborg, var Asger kun få måneder gammel. Han kom derfor i pleje hos bedstefars bror i Svenstrup, som hed Marinus Bjerregaard. Han var på daværende tidspunkt ungarl og boede sammen med sin søster Maren Bjerregaard – faster Maren -. Her var Asger oppe i ca. 1 ½ år, indtil han igen blev leveret tilbage til sine søskende og sin far.

Det var slet ikke så let. Asger havde selvfølgelig knyttet sig til sine plejeforældre Marinus og Maren, og da han skulle hjem, blev han blot afleveret ude i Egebjerg og ville jo med tilbage til Svenstrup igen. Den stakkels dreng skreg derfor i vilden sky, da Maren gik, men hvad skulle man have gjort.

Asger blev dog straks optaget i søskendeflokken og fandt sin naturlige plads der.

Da Marinus Bjerregaard senere blev gift, måtte Maren flytte og finde sig en anden bolig.

Hun ernærede sig fremover som syerske og kom derfor rundt i folks hjem. Hun syede blandt andet for den gamle smed Hyldgaard, der boede i et lille hus skråt over for brugsen i Egebjerg. – I haven havde smeden et lille lysthus, hvor Maren syede og i øvrigt kunne holde øje med, hvem der kom og gik til brugsen. – Hun kunne især se, når børnene hjemme fra os kom, og når de forlod brugsen, var de efter hendes udsagn altid godt forsynede med kræmmerhuse. – Det kunne klart nok forarge en gammeljomfru som Maren, at de unger tilsyneladende var så forkælede.

Når familien var samlet om aftenen i køkkenet efter maden, strikkede bedstefar blandt andet stumphoser, og børnene måtte hjælpe til med at trevle op og vinde garn.

Han kunne også lave sivsko til familien samt flette riskurve til brug i udhusene og til opsamling af kartofler.

Ude ved vigen havde bedstefar et lod, hvor der kunne høstes rør og siv til blandt andet skofabrikationen.

Børnene fik også lært at strikke muffediser, og Asger udvidede talentet til også at brodere korssting. I øvrigt var Børge og Asger dygtige til at arbejde i træ, og havde hver deres løvsav.

Mads, som alle dage har været meget hesteinteressert, var til gengæld ferm med papir og saks. Han kunne skabe de mest livagtige hestefigurer, så de også havde adskilte ben, og kunne stå op på bordet. Søren lærte sig at spille på violin.

Aftenerne tilbragtes altid i køkkenet, hvor komfuret varmede op. Familien spiste aftensmaden kl. 1900, så man samtidig kunne lytte til pressens radioavis. Radioen var opstillet på en hylde, som hang over bedstefars plads.

Ud over radioavisen holdt familien meget af at lytte til andre af tidens populære programmer, familien Karlsen, ældre dansemusik og ønskekoncerten.

Det var dog ikke alene radioen, som sørgede for nyhedsformidlingen. Bedstefar abonnerede på Skive Folkeblad, og naboen Peder Kristensen holdt Holstebro Dagblad. Man byttede derfor avis med hinanden.

Sammen med avisbytningen fik Peder sin beholdning af snustobak fyldt op.

Når han kom med avisen til bytning, havde bedstefar, som røg lang pibe, gemt asken i en metalkasse. – Asken blev tilsat en god spytklat samt pibesovs og skrabet sammen. På denne måde havde Peder snus til resten af dagen.

Ellers spillede børnene kort med æselkort, for bedstefar ville ikke have rigtige spillekort i huset.

Han havde tidligere hørt om unge karle, der havde skidt hele deres formue og også gårde hen i kortspil, især nede i Salling, og det var jo den sikre vej til fortabelsen.

Børge fortalte, at de på et tidspunkt alligevel havde fået rigtige kort i huset, som de sad og spillede med ved køkkenbordet. Bedstefar sad selvfølgelig og iagttog dem, for på et tidspunkt blandede han sig, idet han sagde til Metha, at et af kortene skulle hun anbringe eller spille på en bestemt måde. – Han kunne altså godt den gamle, når det endelig skulle være. Han ville dog ikke deltage i spillet.

Husbestyrerinden hjalp selvfølgelig også til, der har været nogle stykker i tidens løb, hvoraf en enkelt Marie holdt ud i over 10 år.

Marie skulle selvfølgelig også hjælpe til derude, og en kold dag skulle hun rengøre mejerispandene, hvilket skete ude i gårdspladsen ved pumpen og karret med koldt vand.

Metha og Asger legede også derude og var beskæftiget med at køre rutebil.

Det foregik på den måde, at de hang på nederste halvdel af stalddøren ud til gårdspladsen, og lod døren svinge op og i, det var så rutebilen, der skulle til at køre. Men når den kørte, var døren lukket, og krogeren var haspet på indvendig side.

Marie frøs naturligvis brødt og ville ind i kostalden, men Asger og Metha meddelte kort, at når nu rutebilen kørte, kunne man ikke blot åbne døren, før bilen standsede, og inden kunne hun ikke komme med.

Døren var tillige forsvarligt lukket, og Marie måtte til stor irritation vente.

Det fik hende til at udbryde følgende, som også er blevet overskriften på denne fortælling, nemlig:

A skal sgu æt med a rutebigel , dog efterfulgt af en beroligende latter fra hende – he – he – he.

Ungernes fantasi fejlede heldigvis ikke noget, man kunne lege med simple midler, og de havde selvfølgelig alle deres eget markestykke i gården eller haven, hvor de havde tøjret deres stenkøer og heste.

Legetøj som sådan havde de ikke noget af.

Til julen blev der dog pyntet vældig op i hele stuehuset med kravlenisser, og der var altid et flot juletræ, pyntet med kræmmerhuse, papirengle, fehår, lys og hjemmelavede creperoser

Vi siger altid, at julen varer lige til påske, og det gjorde den i Egebjerg. Børge og Metha fortalte, at juletræet først blev smidt ud efter lang tid, det blev efter juledagene parkeret ude i gangen eller i det såkaldte venteværelse, begge steder var der sikkert lige koldt, og træet kunne holde sig.

Juleaften spiste de altid ribbensteg og måske citronfromage eller en anden lækker hjemmelavet dessert.

Julegaver var der på grund af de økonomisk vanskelige tider ikke mange af, men de fik julegave. I årets løb kom en mand rundt og samlede ind til Julens Glæde, og som regel blev der råd til at spare 2 kroner op. Ved juletid havde beløbet så formoreret sig til ca. 25-30 kroner som så kunne anvendes til lidt ekstra julehygge. Børnene fik også en julegave af nabokonen Jenny fra Peder Kristensen. På daværende tidspunkt var Agnes og Laurids dårlig nok flyttet ud på kærret og havde bygget ejendommen, ellers er jeg sikker på, at der også derfra ville have været en lille ting. Agnes og Laurids havde også gode og kærlige egenskaber, der blev os alle til del.

Alligevel husker Metha, at de engang i skolen skulle vaccineres for difteritis, det skulle ske over 3 gange. Metha brød sig slet ikke om at blive stukket, så hun havde vist både hylet lidt og måske også været tæt på at besvime.

Da hun så igen skulle vaccineres, skete det netop henne hos Agnes og Laurids, som nu var blevet etableret i den nybyggede ejendom, og også selv havde fået børn. Doktoren var blevet tilkaldt.

Laurids tog derfor Metha op på knæene, og bad hende om at tage fat i hans tommelfinger, og så klemme til alt hvad hun kunne, og medens hun gjorde det, fik hun det lille obligatoriske prik af doktoren, uden at opdage noget som helst.

Det skal nævnes, at Agnes også begyndte at hjælpe til, og i hvert fald til Methas konfirmation, var det Agnes som kom hen og stod for madlavningen.

Metha husker også, at Jenny ofte lavede tøj til dem, og at hun selv engang havde fået en fin kjole, for Jenny havde syet 3 kjoler, en til hver af sine to egne piger, Ella og Nora samt en til Metha. Børge husker også en gang, hvor Jenny havde vasket noget af deres linned hjemme, og bagefter ville hun rulle tøjet. Vi havde en gammel trærulle, som stod på stuehusloftet. Børge ville vise Jenny til rette, og hun fik gang i rullen, medens Børge følte, at når nu Jenny ville rulle deres tøj, skulle han nødvendigvis gøre sig nyttig, medens hun var der. Han greb derfor en kost og begyndte at feje noget korn sammen, som lå til tørring på loftsgulvet, men det syntes Jenny alligevel ikke var en god ide, og spurgte om ikke han kunne feje på et bedre tidspunkt. – Det støvede ganske enkelt for meget.

Ud over det tætte naboskab med Jenny og Peder Kristensen og Agnes og Laurids D. Jensen, boede der et stykke længere ude på kæret et ægtepar, der hed Anna og Jørgen Jørgensen. De drev en lille ejendom, og Jørgen delte i øvrigt tjansen som mælkekusk i Egebjerg sammen med Peder Kristensen. På et tidspunkt stoppede Jørgen som mælkekusk, og bedstefar blev spurgt, om han var interesseret i at komme med og overtage Jørgens plads. Det ville han gerne, han havde nemlig fået en ny stivvogn, hvorpå blev lagt en ramme, således at der kunne blive plads til alle mejerispandene. Mælketuren kørtes hver anden dag.

Børnene holdt også umådelig meget af Anne og Jørgen, og utallige gange har de besøgt dem, og Anne har lavet kræmmerhuse til dem, hvis de måske havde været en tur ved Vigen for at samle rør. Anne og Jørgens ejendom blev senere købt af Ejnar Madsen, der i mange år drev ornecentral fra stedet.

Der er dog ingen tvivl om, at økonomisk var der smalhals i hjemmet i Egebjerg.

Hver 14. dag var der udbetaling af mælkepenge fra Ejsing mejeri, ligesom der hver uge var indtægter fra salget af æggene. Disse penge gik som bekendt direkte til Egebjerg brugs, hvor de blev skrevet af i bogen.

Nu er det blot sådan, blandt hønsenes mange egenskaber er også evnen til at gå i fjertab, dvs. de lægger ingen æg i nogen måneder, typisk om vinteren. Det er så tiden, hvor man foretager udskiftninger, enkelte høns dør naturligt, andre mister hovedet og bliver til hønsekødsuppe. En god høne skal nok ikke leve længere end et par år.

Men ingen æglægning, ingen penge, og derfor kunne regningen i brugsbogen godt blive faretruende høj.

Metha fortalte, at de på et tidspunkt skyldte for 1000,00 kroner, det var mange penge dengang. Der var så lidt indtægter, når bedstefar en gang imellem kunne levere svin til Andelsslagteriet i Struer, men netop i 30'erne var der jo stor krise overalt i landbruget, så det var ganske småt. Det var på den tid, man skulle have svinekort for at få en bedre pris for sine dyr.

Der blev også handlet med torvegrise, og det var altid P. Villadsen, bedstefar handlede med. Kraftfoder til dyrene skulle indkøbes, så der var aldrig penge til at vedligeholde bygningerne; jeg ved i øvrigt ikke om bedstefar var snild til håndværk, det er ikke sikkert. Min egen far Mads var i hvert fald ikke.

Hver måned kunne bedstefar dog hente 30 kroner hos sognerådet i økonomisk hjælp, fordi bedstemor var indlagt i Viborg, og pengene blev udbetalt kontant hos kassereren, gårdejer Johan Jensen i Brøndgården. Dengang var sognets kontante kassebeholdning ikke større, end man opbevarede alle indtægter i pengekasen hos den valgte kasserer.

Pengene skulle blandt andet gå til hjælp til at lønne de forskellige husbestyrerinder.

En gammel talemåde siger, at hvor nøden er størst, kan hjælpen pludselig blive nærværende.

Børge fortæller, at en eftermiddag hvor han sad ved køkkenbordet, kom landposten. Det var Otto

Jeppesen, som gik ud fra Ejsing.

Vi lå som den sidste på postens rute, så derfor kom han altid ved kaffetid om eftermiddagen.

Bedstefar og Otto havde derfor den stående aftale, at Otto altid skulle sige, hvis han ikke havde fået sin kaffe den dag, for så skulle han bare tage plads ved bordet sammen med familien. – Ellers gik han normalt blot ind, hilste på og lagde avisen og ordnede de postsager, som måske var lagt frem til ham.

Børge undrede sig lidt over, at posten den dag spurgte efter hans far, men han svarede, at far var omme for vesten – bag stalden.

Otto gik derfor om for at tale med Peder, og få minutter senere kom de begge tilbage i køkkenet. Bedstefar var utrolig glad og sagde til husbestyrerinden, at i dag skulle hun lave en rigtig god kop kaffe til posten.

Bedstefar og Otto havde sammen nogle lodsedler i Klasselotteriet, og der var sket det heldige, at deres numre var blevet udtrukket og havde udløst en præmie til dem begge på det svimlende beløb 2000,00 kr. To tusinde kroner til dem hver.

Det var en uhyggelig stor sum på den tid i 30erne, men hvor faldt de dog på et tørt sted.

Bedstefar fik på denne måde sat lidt skik på den skrantede økonomi, og gamle ubetalte regninger blev ekspederet.

Netop fordi, der dengang var økonomisk trange kår, var det også nødvendigt at sikre sig mod ulykker og uheld med dyrene. Derfor fandtes der også en hesteforsikring, hvor lokale husmænd var gået sammen og tegnet fællesforsikring for deres heste. De sad selvfølgelig selv i bestyrelsen og nogle var udpeget som vurderingsmænd, idet dyrene med mellemrum skulle vurderes og prisfastsættes. Jeg husker, at min far på et tidspunkt har været udpeget som vurderingsmand, da vi jo også havde heste i min barndomstid. Lignende forsikringer har der vist også været for kvæget, og der har naturligvis gennem mange år eksisteret en brandforsikring for husmændene.

Bedstefar med øverst fra venstre Mads, Børge og Søren. Herunder Metha og Asger. Billedet er taget ca. 1937.

Og hvorledes gik så livet i Egebjerg på den tid i børnenes barndom?

Ja, der var i hvert fald væsentlig flere indbyggere end i vore dage. Det skyldes naturligvis, at der var mange flere ansatte på gårdene, næsten alle havde tjenestefolk, enten en karl eller en ung pige eller begge dele.

Derfor var der også flere butikker og virksomheder, end vi måske tror.

Der var selvfølgelig brugsforeningen, som dengang lededes af uddeler Jensen med sit personale. Brugsen handlede stort set med alt også indenfor manufaktur, arbejdstøj m.m. Det var så uddelerhustruen Karoline, der passede den afdeling, og i hvert fald ved skiftetiderne, 1. maj og 1. november var der altid trængsel ved brugsen med mange hestespand holdende, når der skulle flyttes møbler fra det gamle til det nye tjenestested.

På modsatte side af vejen lå smeden, som kunne klare alt, lige fra hesteskoning til reparation af gamle cykler og forskellige redskaber og vogne.

Efter smeden lå foderstofforretningen, som senere blev lavet til Egebjerg møbelfabrik, og da den brændte helt ned, købte Anders Ringgaard grunden og byggede et nyt gult hus til ham og hustruen. Da de ikke var mere, blev huset solgt til mine forældre Ruth og Mads Bjerregaard.

Børge fortalte, at han en dag som dreng blev sendt om til foderstofforretningen med en sæk korn, som skulle males til mel.

Transporten foregik ved at sækken blev placeret på en damecykel, hvor den kunne ligge tværs over pedalerne og kranken, da der jo ikke var nogen midterstang som på en herrecykel.

Han måtte derfor forsigtigt trække med cyklen. Da han nåede om til forretningen, hjalp Madsen med at få sækken af cyklen. Ved hjælp af reb og taljeblok kunne sækken hejses op over den store kværn, og således blev sækken tømt og kornet malet.

Derefter gik det på samme måde hjem med en sæk nymalet korn, pris for maling 30 øre.

Efter foderstofforretningen kom huset, hvor Astrid og Chr. Madsen boede. – Madsen var egentlig møbelsnedker og lavede også møbler, men han var også ansat som uddeler i foderstofforretningen, så møbelforretningen blev vist nok overtaget af en anden.

Oppe bag brugsen på bakken boede købmanden på møllen, som han kaldtes. Der havde tidligere været en mølle med vinger, hvor bønderne kunne få malet deres korn.

Købmanden havde selvfølgelig sit kundeunderlag, og havde blandt andet bevilling til øl og spiritus, hvad man ikke havde i brugsen.

Ved siden af købmanden boede Agnes og Peder Dueholm. Peder var på mange måder lidt af en tusindkunster og snild til meget håndværksarbejde. Det skete derfor, at hvis bedstefar kørte i marken og kærret, kunne Peder ofte klare en hurtig reparation, hvis behov opstod.

Så var der landsbyens snedker Dres Hedegaard, der boede ved siden af missionshuset. Ud over sit tømmer- og snedkerarbejde var Dres tillige fast organist i missionshuset.

Til at hjælpe sig med orgeltjansen havde han sin bror Jens Chr. Hedegaard, kaldet ”bop bop”, fordi han udstedte sådanne lyde, når han gik rundt omkring. Når broderen spillede på orgelet, var det Jens Christians opgave at advisere, når man kom til sidste vers af en salme. Det skete ved, at organisten fik et ordentligt nap i en bestemt legemsdel.

Børge fortæller videre, at en gang skulle Dres Hedegaard have ½ gris hjemmefra os. Børge husker ikke hvorfor, men der var åbenbart ikke andre, der skulle vide af det. Derfor blev leveringen foretaget om aftenen, hvor det var buldermørkt. På en trillebør blev den halve gris kørt bag om vores ejendom, langs forskellige diger over til Søren Sørensens markvej (senere Marinus Jensens) og op ved Åge Skovs (Ove Abildtrup). Derfra ad vejen op til missionshuset og til venstre hen til Dres. Vi tænker dog, at det nok har været betaling for noget snedkerarbejde derhjemme.

Længere omme i byen ved siden af brugsen, boede vognmanden Åge Møller, der klarede den meste vognmandskørsel. Da vognmandsforretningen blev solgt til Laura og Otto Nielsen, blev Åge Møller i stedet for forhandler af flaskegas - Dalsø gas -. Det har været i slutning af 40erne, da udskiftningen af de gamle brændselskomfurer til gasapparater og gasovne blev moderne. Åge Møller, der var ret så temperamentsfuld, var derfor altid sikker på besøg af omegnens unge, når der skulle laves

nytårsløjer. Man yndede blandt andet at rasle med kæderne som bandt gasflaskerne sammen. – Flaskerne stod uden for huset. Åge Møllers hus blev senere købt af Tove og Carl Thomsen.

Egebjerg var den gang en del af Ejsing sogn, og sognet bestyredes af sognerådet, der som oftest var valgt blandt solide gårdmænd. Sognerådsformanden var på et tidspunkt Jens Dam og andre medlemmer, kasserer Johan Jensen og Jens Hyldgaard. Han blev i øvrigt også formand i en årrække. Christian Mortensen var sognefoged.

Ud over at være sognefoged var det også ham bedstefar fik lavet sin årlige selvangivelse hos. I min barndomstid var det stadigvæk gældende, for en aften om året kom Sine og Christian altid ud til os til aftenkaffe og udfyldelse af selvangivelser, både min fars og selvfølgelig bedstefars.

Metha legede som barn af og til med en af pigerne oppe fra Sine og Christian. Det var Karen Margrethe.

Anders Jensen var i mange år formand for Egebjerg brugsforening, og det var i øvrigt ham, som blev tilkaldt, når bedstefar havde smågrise, som skulle kastreres. Senere og i hvert fald i min barndom var jobbet gået til Laurids, vores nærmeste nabo.

Det var også i en sådan kreds af mænd, at søndagsskolelederne blev valgt.

Børnene derhjemme blev af bedstefar sendt i søndagsskole, og Metha fortæller, at de altid tog plads på den bagerste bænk, kaldet lømmelbænken. Her kunne man beskæftige sig med lidt andet, om sommeren, hvor døren var åbnet ud til det fri, hændte det, at en kat kunne snige sig ind og blive kælet lidt med. Det var jo også en adspredelse til, enten det nu var Chr. Halborg, Kristian Rusbjerg, Geddal, eller uddeler Jensen, der forelæste fra Bibelen, og hvor oplæseren gjorde sig umage med tydeligt at udtale eksempelvis ordene miig, diig eller siig fra den gode bog.

Ellers gik bedstefar normalt ikke til kirke om søndagen, men ved den årlige missionsuge i missionshuset, blev en af de ældste børn hjemmefra sendt af sted, for dog at repræsentere familien ude fra kæret.

Hvordan var det så lige med opdragelsen derhjemme?

Jeg er af og til af min far (Mads) blevet foreholdt, at da han og hans søskende var børn, var det tilstrækkeligt, at bedstefar måske rømmede sig lidt og kiggede op over avisen, når han sad ved køkkenbordet, og der måske var lidt uro.

Samtidig konkluderede min far, at med Dorthes og min opførelse, ville der vist være behov for en ren bronkitis med flere voldsomme hosteanfald, før roen ville indfinde sig.

Metha fortalte, at hun og Asger en gang var blevet sat til at plukke ribs efter middagen, et arbejde de skulle udføre, medens bedstefar sov til middag.

Som så ofte før var der andre ting i tilværelsen, der krævede deres opmærksomhed, så de glemte alt om ribsene.

Da bedstefar kom op fra middagssøvnen og så, at der ikke var plukket ribs, blev forseelsen omgående takseret til en lussing til dem begge. Straffen eksekveredes prompte.

Metha satte straks ind med hylevåbnet, medens Asger forblev tavs.

Da den gamle havde forføjet sig, udbrød Asger: ”Hvad hyler du for”? og Metha snøftede forurettet: ”Det var da, fordi far slog os.” – ”Det gjorde da ikke ondt” svarede Asger, og så var det vist glemt.

En anden gang var det Børge, der uheldigvis kom mere eller mindre uforskyldt i fedtefadet.

Søren og Mads havde som så ofte været nede hos Anne og Jørgen, hvor de blandt andet havde leget med Tulle, som var Annes datter. Hun var nu døbt Esther, men blev altid kaldt Tulle, og hun var nok jævnaldrende med Søren. Børge havde også været med, men da legen skulle flyttes til høloftet, ville de andre ikke have Børge med, og sendte ham hjem.

Børge traskede herefter hjem, godt forurettet, og meddelte bedstefar, at de andre havde sendt ham hjem, fordi han ikke skulle deltage i legen med Tulle.

Bedstefar gik herefter om i frugthaven, og skar en god kæp af et træ, medens Børge ivrigt deltog i udvælgelsen af den helt rigtige tykkelse, hvorefter de ventede på, at Søren og Mads skulle komme. Da de så var kommet hjem, måtte de jo redegøre for deres aktiviteter, der blev afregnet med et par svirp bagi.

Da de havde afregnet, vendte bedstefar sig mod Børge, og gav også ham et par svirp.

Det syntes Børge godt nok var uretfærdigt og helt uforståeligt, og da han beklagede sig, forklarede bedstefar kort, at han fik et rap, fordi han havde sladret om sine brødre!!

Børnene blev ellers ikke opdraget med tørre tæsk, det var meget sjældent, at bedstefar greb til denne udvej, men det kunne ske, og de mener heller ikke at nogen har lidt ubodelig skade af et dask i ny og næ.

Det var måske heller ikke alle unoder, der blev opdaget.

Metha husker blandt andet en aften, hvor de skulle være alene hjemme, fordi bedstefar og husbestyrerinden var på besøg hos en af naboerne.

Mads fik bemægtiget sig bedstefars lange pibe og fik tændt godt op i den og sad så og pulsede lystigt. Asger og Metha havde i stedet fået kig på en af de klistrede brune fluefangere, som hang ned fra loftet over komfuret. De kom derefter til at diskutere, hvorvidt en sådan fluefanger kunne brænde? Det måtte afprøves. Der blev derfor sat en tændstik til, og det skulle de nok ikke have gjort. Det klistrede stads fattede straks af og efterlod en sort og sodet plet på det hvidkalkede loft. – Nu var gode råd dyre. De fik til alt held fremskaffet lidt kalk og vand samt en hvidtekost, og det lykkedes dem at få dækket skaden på loftet helt igen. – At fluefangeren var væk, kunne altid bortforklares. Til alt held blev intet opdaget, da bedstefar og husbestyrerinden vendte hjem, for hvis sagens rette sammenhæng var blevet åbenbart, var det et af de få tilfælde, hvor der givet ville være faldet ”brænde” ned.

Jeg fortalte, at bedstefar og husbestyrerinden havde været i byen sammen.

Dengang gik man på nabobesøg hos hinanden i Egebjerg et par gange om året. Ud over bedstefar var husbestyrerinden altid inviteret med. Husk i 30'erne var der næsten ingen som havde telefon, og derfor var nabobesøgene også en anledning til at få talt med hinanden og udvekslet informationer og oplysninger sammen.

Når kaffen var overstået, skulle mændene altid i kostalden og se på dyrene og mærke på kvægets rygstykker, medens kvinderne underholdt sig med hinanden og strikketøjet i stuen.

Det var også en god måde til at finde ud af, hvorledes man hver især havde det. Samtale og kropssprog kunne også dengang give masser af informationer. Måske var der en nabo, der havde brug for en ekstra håndsækning ved et stykke arbejde.

Derhjemme kom vi ud over de alle tætteste naboer også sammen med Margrethe og Poul Nikkelborg, Marie og Marius Hyldgaard, som dengang havde Hedegård, Åge Skovs, Søren Sørensens, Sine og Chr. Mortensen, Kirstine og Jens Tanderup, Anders Jensens, og givetvis også flere.

I skoleferien om sommeren cyklede Børge en gang op for at besøge sine bedsteforældre i Råst. Det var Søren Christensen og hustru, og det var jo børnenes mormor og morfar.

(De er således mine oldeforældre)

Bedstefar (min oldefar) ernærede sig ved at dyrke et lille husmandsbrug, hvor en af sønnerne Georg

Kristensen overtog ejendommen senere. I nabolaget boede Sørenns bror Henrik Christensen. Han blev i øvrigt far til tvillingerne Bang og Tang Christensen, som mange sikkert kender.

Ud over landbruget fiskede deres bedstefar fra stranden i Råst, og sammen med Magnus Balle havde han en jolle, som de roede ud i og satte garn og senere hentede ind igen.

Børge ville naturligvis gerne med ud og røgte garnene en tidlig morgen, men det syntes bedstefar ikke var nogen god ide, men bedstemor blandede sig, for selvfølgelig skulle barnet da med. Børge blev derfor placeret på en trillebør og blev fragtet ned til stranden.

Naturligvis blev han bange, da det gyngede i jollen, og han begyndte at græde. Bedstefar måtte så ro ind igen og få drengen hjem til bedstemor, før de kunne stikke til søs igen.

Nattens fangst blev af bedstemor klargjort, fiskene udtaget af nettene og anbragt i en trækasse.

Herefter blev de afhentet af aftagere fra Vinderup, der så senere på formiddagen kunne sælge friske fisk i byen.

Børge fortæller også, at han flere gange hentede aldersrente til sin bedstefar. Det var 30 kroner, som Børge så kvitterede for, og som belønning fik han 2 kroner for at hæve og bringe pengene til Råst. Pengene blev jo hentet i Brøndgården hos Johan Jensen, sognerådskassereren.

Der var også andre børn derhjemme, men børn der egentlig var ved at blive voksne. Der kan nævnes morbrødrene Georg, Peder og David, der var også en morbror der hed Berg, men han var vist nok flyttet til Holstebro, hvor han i en årrække drev en køreskole. Han var gift med Minna.

Peder og David blev gift senere i livet. Peder købte en ejendom på Ejsingholm, som han drev i mange år sammen med sin hustru Grethe. David ejede i mange år en af gårdene uden for Ejsing på vejen mod Vinderup. Gården blev senere overtaget af Anker Poulsen

Brødrene holdt i sagens natur af at drille hinanden lidt, Georg var vist nok den eneste, der var blevet forlovet på det tidspunkt, og han blev derfor ofte af Peder og David spurgt, om han skulle ud til ”dullebaren” i aften.

Bedstemor korsede sig over den slags udtalelser ved køkkenbordet, det var dog noget forfærdeligt snak at lære børnene, Børge, eller hvem af dem, der nu var på besøg.

På et tidspunkt havde David fundet sig en kæreste, og da bedstefar fik oplysningen, udbrød han, sådan en ”helmus”, damen faldt åbenbart ikke i hans smag, hvilket var ganske uretfærdig, men sådan er der så meget.

- - -

Vi skal nu afslutningsvis beskæftige os lidt med børnenes videre færd.

Da de i skolen gik i den sidste klasse, nærmede konfirmationen sig, og man måtte derfor gå til præst. Det var hos pastor Bundgaard i Ejsing, og Metha fortæller, at hun gik til Ejsing hver onsdag formiddag, hvor konfirmationsforberedelsen varede en formiddags tid. Børge har dog gået til præst 2 gange om ugen. De blev naturligvis undervist i katekismus og salmer, og derfor skulle der altid læses på lektierne, så man var nogenlunde i stand til at lire et salmevers af hos præsten. – Det var ikke velset, hvis man mødte uforberedt.

Bedstefar sad derfor om aftenen med Metha og hjalp hende med at lære de ofte lange salmer. Man startede med de første to linjer af et vers, og byggede herefter videre, indtil man havde lært et helt vers og hele salmen.

Når man havde afsluttet undervisningsdagen hos præsten, kunne de gå hjem og skulle ikke i skole. Metha husker, at hun sjuskede af sted til fods sammen med Lilly Kronborg.

Der var ikke noget med at cykle, som jo ellers var en udbredt transportmiddel.

På den tid var vejene rundt om i hele sognet grusbelagte, asfalteringen var slet ikke påbegyndt.

Den eneste lidt bedre vej var amtslandevejen mellem Holstebro, Vinderup og videre mod Nykøbing og Skive. Her var vejen brostensbelagt i øvrigt som den første i Ringkøbing amt.

Nu vi taler om veje og transport, fortalte Metha, at når de derhjemme skulle på familiebesøg enten i Bjert eller i Mejrup, kørte de altid i fjedervognen med hestene forspændt. – Trak besøget ud og man først kørte hjemad ud på aftenen, og det var blevet mørkt, kunne det under kørslen ske, at der fra hestenes jernsko slog gnister, når de løb hen over brostenene. - Det var Metha lidt bange for, indtil hun forstod tingenes naturfysiske sammenhæng.

Ellers var man henvist til at tage med rutebilen, hvis man havde ærinde til eksempelvis Holstebro, som var den faste og foretrukne handelsby. Her var det især handelshuset Fjeldsted på Store Torv, som blev besøgt, og hvor næsten alt kunne erhverves.

Rutebilen kom igennem Egebjerg tre gange om dagen, sidste gang kl. 1800, så der var ikke noget med at rende til byen sent om aftenen.

Som sagt kom de ud at tjene, da de var blevet konfirmeret. Børge husker, at han kom til Magnus Madsen, hvor han for et år skulle have 650,00 kr. + kost og logi. Bagefter kom han til Thorvald Mortensen i Ø. Tønning for 900 kr.

Mads havde som sagt været hjemmefra som 12 årig, og han flyttede som 14 årig fra Magnus Ebbesen på Lauheden op til Peder Lais i Råst.

En gang ville hesten ikke makke ret, og det havde nær taget modet fra Mads.

Han kom hjem til bedstefar og de andre, og i køkkenet anbragte han sig hulkende på trappen til spisekammeret, han ville ikke være der, men der var ingen kære mor, han måtte tilbage og hjælpe til igen. Bedstefar sagde altid at her ude fra os, render vi ikke af pladsen.

Metha fortæller, at hun fik plads hos Magnus Vendelbo på Ejsingholm, og da hun var færdig der, havde hun selv taget en ny plads. Det ville bedstefar ikke acceptere, hun skulle simpelthen ikke til det pågældende sted. Han cyklede derfor op og fik annulleret pladsen.

Metha kom i stedet for til Råstgård, og det var vist et godt sted at være.

Asger kom til Karl Laursen og også til Magnus Madsen.

Søren tjente omme på remmen hos Kr. Ebbesen, og her blev det konstateret, at han havde fået sukkersyge.

Der var blevet udgravet en ny kanal med klart og rindende vand. Naboen Anders Ringgaard havde flere gange bemærket, at Søren dagligt gik ned til kanalen for at drikke vand hele tiden.

Man blev så klar over, at der måtte være noget i vejen.

Søren blev sendt til lægen og undersøgt, hvorved sukkersygen konstateredes.

Han fik dagligt insulin, som han selv måtte sprøjte sig med, og Børge og Metha huskede, at han måtte bruge nogle store og tykke nåle, som han hver dag måtte rengøre med kogende vand.

Senere tog Søren en uddannelse som kontrolassistent og arbejdede også i Holstebro som natportier på et hotel.

Da han lærte Gerda at kende, tog han en læreruddannelse på seminariet i Esbjerg, og blev også færdiguddannet. Han blev herefter gift med Gerda, som stammede fra byen, og det var meningen, at han skulle begynde en karriere som skolelærer.

Jeg tvivler på, at der i hans barndom og opvækst blev taget hensyn til hans kost, og at han derfor måtte spise, hvad der kom på bordet. I hvert fald indtil sygdommen blev kendt og diagnosticeret. Det er en rigtig trist historie. Søren døde i en alder af kun 31 år i 1955, og når man tænker på, hvordan man i dag sagtens kan holde en sukkersyge i ave, så var det jo meget beklageligt, at der ikke blev flere år til ham.

Jeg har i øvrigt altid hørt Søren omtalt som en meget god og rar storebror, meget diplomatisk og forstandig i hele sin fremfærd mod alle.

Til sidst skal vi beskæftige os en smule med bedstefars eventuelle kærlighedsliv eller mangel på samme.

Vi ved dog, at en ung pige fra Egebjerg, som på et tidspunkt var husbestyrerinde hos os, meget gerne ville have haft bedstefar og også have påtaget sig ansvaret med at opbringe de 5 børn. Men bedstefar følte ikke, han kunne svigte sin syge kone, og udtalte at når han havde hende, kunne han ikke lade sig skille for at indgå nyt ægteskab.

Det var jo at holde den moralske og etiske fane højt løftet, for ingen ville vel ikke kunne have undt ham et nyt liv. Han kunne sagtens vedblive med at besøge børnenes mor, men sådan gik det ikke. Den unge pige blev senere gift og gårdmandskone et andet sted i Egebjerg.

Jeg har også fået fortalt, at bedstefar indimellem havde intime oplevelser med enkelte af husbestyrerinderne, men er det ikke naturligt nok. Han var en mand i sin bedste alder, da hans kone blev syg, og i hvert fald i dag vil ingen vel tage anstød af noget sådant.

Bedstefar i 1949 med sine nu voksne børn. Øverst fra venstre Mads, Asger og Børge. Siddende Metha og Søren.

Her ved vor samtales afslutning er Metha og Børge enige om, at de har haft en lykkelig og på mange måder rigt barndomsliv. Vist har der været økonomisk smalhals indimellem, men børnene er aldrig gået sultne i seng.

En anden og ikke uvæsentlig ting skal også nævnes her på falderebet. Børnene er aldrig nogen sinde i deres barndom eller skolegang blevet drillet og mobbet for at deres mor var indlagt på et sindssygehus. – Vi tror faktisk ikke, at børnene i Egebjerg rigtig var klar over betydningen, og hverken Metha eller Børge har tænkt på den manglende mor derhjemme.

Selv om deres mor var syg og væk fra hjemmet, var der rundt om i naboskabet og vennekredsen adskillige mødre, som helt naturligt hjalp til, selv om de selv havde egne børn at skulle passe.

Jeg synes, det siger meget om den tid og det samfundssind, der dengang blev udvist. Det kan der vist læres meget af i dag, selv om tiderne er en hel anden med helt andre muligheder for folk, som kommer i nød.

Børge slutter endvidere med at påpege, at godt nok var hans far økonomisk fattig, men han var et helstøbt menneske med en udpræget retfærdighedssans over for alle. Derfor var han nok også meget vellidt i Egebjerg.

Lidt om skribenten:

Som nævnt i begyndelsen er mine forældre Ruth og Mads Bjerregaard. Jeg er ældste søn født i 1951.

I 1958 startede jeg hos frk. Hofmansen i Egebjerg skole. Vi var 6 i klassen, fire piger nemlig Hanne, Åse, Ruth og Anne Marie og så Anders og mig.

I 1962 flyttede vi til Ejsing i den nye skole, og i 1965 blev jeg konfirmeret af provst Bundgaard. – Samme år gik vi ud af Ejsing skole. – Gad vide hvad der er blevet af alle skolekammeraterne?

Vi var nogle stykker som fortsatte på Vinderup Realskole.

Efter endt realeksamen i 1968 kom jeg 3 år i lære i brugsen i Ejsing sammen med Lise Lotte, der selv senere blev uddeler i både Egebjerg og Ejsing.

I efteråret 1971 kom jeg til militæret, hvor jeg fortsatte som befalingsmand i nogle år indtil 1. maj 1976. Da blev jeg ansat i politiet og måtte flytte til København for at begynde på politiskolen.

Jeg har nu været politimand i snart 35 år og har i alle årene boet i København. De sidste mange år i Brønshøj sammen med min kone Inge-Lise.

Da vi ikke har fået børn, har vi besluttet ved pensionen i 2013 at flytte hjem til Vestjylland. Vi har derfor allerede erhvervet en byggegrund i Bjertparken i Vinderup, hvor vi skal have bygget et nyt hus.

Det er Metha og Børges og selvfølgelig mit håb, at denne fortælling har givet et indblik i en tid som var for dog ikke så forfærdelig længe siden, men som alligevel var helt anderledes end den verden vi lever i nu.

Tak til enhver som har brugt tid til at læse fortællingen, og skulle det give anledning til eventuelle spørgsmål eller kommentarer er man velkommen til at kontakte mig på følgende

mailadresse: flemming.b.johansen@12move.dk